YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

28 päivänä huhtikuuta 2005 *

Asiassa C-104/03,

jossa on kyse tuomioistuinten toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen tulkitsemisesta yhteisöjen tuomioistuimessa 3 päivänä kesäkuuta 1971 tehtyyn pöytäkirjaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka on esittänyt Gerechtshof te Amsterdam (Alankomaat) 12.12.2002 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 6.3.2003, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

St. Paul Dairy Industries NV

vastaan

Unibel Exser BVBA,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann (esittelevä tuomari) sekä tuomarit N. Colneric, J. N. Cunha Rodrigues, M. Ilešič ja E. Levits,

julkisasiamies: D. Ruiz-Jarabo Colomer,
kirjaaja: johtava hallintovirkamies M.-F. Contet,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 14.7.2004 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— St. Paul Dairy Industries NV, edustajanaan advocaat R. M. A. Lensen,

— Unibel Exser BVBA, edustajanaan advocaat I. P. de Groot,

— Saksan hallitus, asiamiehenään R. Wagner,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään K. Manji, avustajanaan barrister T. Ward,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään E. Manhaeve ja A.-M. Rouchaud-Joët,

kuultuaan julkisasiamiehen 9.9.2004 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968

allekirjoitetun yleissopimuksen (EYVL 1972, L 299, s. 32) 24 artiklan tulkintaa, sellaisena kuin yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 304, s. 1, ja muutettuna s. 77), Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 388, s. 1), Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL L 285, s. 1) ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella (EYVL 1997, C 15, s. 1; jäljempänä yleissopimus).

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat St. Paul Dairy Industries NV (jäljempänä St. Paul Dairy) ja Unibel Exser BVBA (jäljempänä Unibel), joiden kummankin kotipaikka on Belgiassa, ja joka liittyy Alankomaissa asuvan todistajan kuulemiseen.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yleissopimus

3 Yleissopimuksen 24 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Sopimusvaltion lain mukaisia väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia voidaan pyytää sanotun valtion tuomioistuimilta myös silloin, kun toisen sopimusvaltion tuomioistuin on tämän yleissopimuksen mukaan toimivaltainen tutkimaan pääasian."

Kansallinen lainsäädäntö

4 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvorderingin (Alankomaiden siviiliprosessilaki; jäljempänä WBR) 186 §:n 1 momentissa säädetään, että tapauksissa, joissa laissa sallitaan todistajien kuuleminen, todistajia voidaan kuulla asianomaisen pyynnöstä alustavasti ennen oikeudenkäynnin vireille panemista.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

5 Rechtbank te Haarlem (Alankomaat) määräsi Unibelin pyynnöstä 23.4.2002 tekemällään päätöksellä Alankomaissa asuvan todistajan alustavasta kuulemisesta.

6 St. Paul Dairy valitti tästä päätöksestä Gerechtshof te Amsterdamiin ja väitti, että alankomaalaisella tuomioistuimella ei ollut toimivaltaa tutkia Unibelin pyyntöä.

7 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee Unibelin ja St. Paul Dairyn välisen riita-asian osalta, että on riidatonta, että asianosaisten kotipaikka on Belgiassa, että pääasiassa kysymyksessä olevaan oikeussuhteeseen sovelletaan Belgian oikeutta, että sen tutkimisen osalta toimivaltaisia ovat belgialaiset tuomioistuimet ja että samaa asiaa koskevia kanteita ei ole nostettu Alankomaissa tai Belgiassa.

8 Tässä tilanteessa Gerechtshof te Amsterdam päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Kuuluuko [WBR:n] 186 §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä säännelty 'alustava todistajien kuuleminen ennen asian vireilletulemista' -niminen menettely Brysselin yleissopimuksen soveltamisalaan, kun otetaan huomioon myös se — kuten kyseisessä laissa on säädetty —, että sen ei ole määrä ainoastaan mahdollistaa todistajien lausuntojen antaminen mahdollisimman pian riidanalaisten tosiseikkojen ilmaannuttua ja estää todisteiden häviäminen, vaan sen tarkoituksena on myös ja ensisijaisesti antaa niille, joita siviiliasioita käsittelevissä tuomioistuimissa mahdollisesti myöhemmin vireille tuleva riita koskee — niille, jotka suunnittelevat sellaisen oikeudenkäynnin aloittamista, niille, jotka odottavat, että heitä vastaan aloitetaan sellainen oikeudenkäynti, ja myös kolmannelle, jota oikeudenkäynti muulla tavoin koskee —, mahdollisuus saada edeltäkäsin selvyys tosiseikoista (joista heillä ei mahdollisesti ole vielä tarkkaa tietoa), jotta he pystyvät arvioimaan paremmin asemansa erityisesti myös sen kysymyksen suhteen, ketä vastaan oikeudenkäynti on aloitettava?

2) Jos näin on, voidaanko se silloin katsoa Brysselin yleissopimuksen 24 artiklassa tarkoitetuksi toimenpiteeksi?"

Ennakkoratkaisukysymykset

9 Kansallinen tuomioistuin haluaa esittämillään kysymyksillä, joita on syytä tarkastella yhdessä, selvittää, kuuluuko pyyntö, joka koskee todistajan kuulemista ennen pääasian oikeudenkäynnin vireille panoa siinä tarkoituksessa, että pyynnön esittäjä voisi arvioida mahdollisen kanteen nostamisen tarkoituksenmukaisuutta, yleissopimuksen soveltamisalaan sen 24 artiklassa tarkoitettuna väliaikaisena toimenpiteenä tai turvaamistoimena.

10 Aluksi on palautettava mieleen, että yleissopimuksen 24 artiklan nojalla voidaan vaatia väliaikaisia toimenpiteitä ja turvaamistoimia vain aloilla, jotka kuuluvat yleissopimuksen aineelliseen soveltamisalaan, sellaisena kuin se on määritelty yleissopimuksen 1 artiklassa (asia 143/78, De Cavel, tuomio 27.3.1979, Kok. 1979, s. 1055, 9 kohta; asia 25/81, C. H. W., tuomio 31.3.1982, Kok. 1982, s. 1189, 12 kohta ja asia C-391/95, Van Uden, tuomio 17.11.1998, Kok. 1998, s. I-7091, 30 kohta). Kansallisen tuomioistuimen tehtävänä on siis tutkia, onko tilanne tällainen pääasiassa.

11 Yleissopimuksen 24 artiklan nojalla sopimusvaltion tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan väliaikaista toimenpidettä tai turvaamistoimea koskevan pyynnön, vaikka se ei olekaan toimivaltainen tutkimaan pääasiaa. Tässä artiklassa määrätään siis poikkeuksesta yleissopimuksella muodostettuun toimivaltajärjestelmään, ja sitä on näin ollen tulkittava suppeasti.

12 Yleissopimuksen 24 artiklassa määrätyn poikkeuksellisen toimivallan tarkoituksena on sen välttäminen, että asianosaisille aiheutuu vahinkoa kansainvälisten oikeudenkäyntien pitkän keston vuoksi.

13 Tämän tarkoituksen mukaisesti yleissopimuksen 24 artiklan mukaiset "väliaikaiset toimenpiteet ja turvaamistoimet" ovat toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on säilyttää yleissopimuksen soveltamisalalla tosiasiallinen ja oikeudellinen tilanne niiden oikeuksien suojaamiseksi, joiden tunnustamista lisäksi vaaditaan pääasian tutkivalta tuomioistuimelta (asia C-261/90, Reichert ja Kockler, tuomio 26.3.1992, Kok. 1992, s. I-2149, 34 kohta ja em. asia Van Uden, tuomion 37 kohta).

14 Tällaisten toimenpiteiden myöntäminen vaatii tuomioistuimelta erityisen tarkkaa harkintaa ja niiden konkreettisten olosuhteiden perusteellista tuntemusta, joissa toimenpide tulee vaikuttamaan. Yleisesti tuomioistuimen on myönnettävä lupa vain edellytyksillä, jotka takaavat sen määräämän toimenpiteen väliaikaisen tai turvaavan luonteen (asia 125/79, Denilauler, tuomio 21.5.1980, Kok. 1980, s. 1553, Kok. Ep. V, s. 201, 15 kohta ja em. asia Van Uden, tuomion 38 kohta).

15 Pääasiassa pyydetyn toimenpiteen eli todistajan kuulemisen sen sopimusvaltion tuomioistuimessa, jossa hän asuu, tarkoituksena on niiden tosiseikkojen toteaminen, joista saattaa riippua se, miten ratkaistaan tuleva riita-asia, jonka osalta erään toisen sopimusvaltion tuomioistuin on toimivaltainen.

16 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että tämän toimenpiteen, jonka myöntämiselle ei asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännössä ole asetettu mitään erityisiä edellytyksiä, tarkoituksena on sen mahdollistaminen, että pyynnön esittäjä voi arvioida mahdollisen kanteen nostamisen tarkoituksenmukaisuutta, määrittää tällaisen kanteen perustan ja arvioida niiden perusteiden merkityksellisyyttä, jotka tässä yhteydessä voidaan esittää.

17 Koska ei ole olemassa mitään muuta perustetta kuin pyynnön esittäjän intressi sen arvioimiseen, onko asiakysymystä koskeva oikeudenkäynti tarkoituksenmukainen, on todettava, että pääasiassa pyydetty toimenpide ei ole yleissopimuksen 24 artiklalla tavoitellun päämäärän mukainen, sellaisena kuin se on toistettu tämän tuomion 12 ja 13 kohdassa.

18 Tältä osin on huomautettava, että tällaisen toimenpiteen myöntämistä voitaisiin helposti todisteluvaiheessa käyttää yleissopimuksen 2 ja 5–18 artiklan sisältämien toimivaltasääntöjen kiertämiseen.

19 Oikeusvarmuuden periaate, joka on yksi yleissopimuksen tavoitteista, edellyttää muun muassa, että yleissopimuksen 2 artiklassa määrätystä yleisestä periaatteesta poikkeavia, 24 artiklassa määrätyn kaltaisia toimivaltasääntöjä tulkitaan siten, että tavanomaisen valveutunut vastaaja voi kohtuullisesti ennakoida, missä muussa tuomioistuimessa kuin sen valtion tuomioistuimessa, jossa hänen kotipaikkansa on, hän voi joutua puolustamaan etujaan oikeudenkäynnissä (ks. vastaavasti asia C-440/97, GIE Groupe Concorde ym., tuomio 28.9.1999, Kok. 1999, s. I-6307, 23 ja 24 kohta; asia C-256/00, Besix, tuomio 19.2.2002, Kok. 2002, s. I-1699, 24 kohta ja asia C-281/02, Owusu, tuomio 1.3.2005, Kok. 2005, s. I-1383, 38–40 kohta).

20 Pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisen toimenpiteen myöntäminen olisi myös omiaan aikaansaamaan tilanteita, joissa useat tuomioistuimet ovat toimivaltaisia käsittelemään samaa oikeussuhdetta, mikä on vastoin yleissopimuksen tavoitteita (asia C-295/95, Farrell, tuomio 20.3.1997, Kok. 1997, s. I-1683, 13 kohta).

21 Vaikka tämän tuomion 18 ja 20 kohdassa kuvatun kaltaiset seuraukset liittyvät luonnostaan yleissopimuksen 24 artiklan soveltamiseen, ne voivat olla perusteltuja vain siltä osin kuin pyydetty toimenpide on kyseisen artiklan tarkoituksen mukainen.

22 Kuten tämän tuomion 17 kohdassa on todettu, tilanne ei ole tällainen pääasiassa.

23 Lisäksi todistajan kuulemista koskevaa pyyntöä voitaisiin pääasian kaltaisissa olosuhteissa käyttää keinona välttää säännöt, jotka antavat samat takeet kaikille oikeussubjekteille ja vaikuttavat niihin samalla tavoin ja jotka koskevat jonkin jäsenvaltion tuomioistuimen todisteiden vastaanottamista koskevien pyyntöjen toimittamista ja täyttämistä jossakin toisessa jäsenvaltiossa (ks. jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa 28 päivänä toukokuuta 2001 annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1206/2001 (EYVL L 174, s. 1)).

24 Nämä seikat riittävät sulkemaan pois sen, että toimenpide, jonka tarkoitus on mahdollistaa se, että pyynnön esittäjä voi arvioida mahdollisen oikeudenkäynnin onnistumisen mahdollisuuksia tai riskejä, voitaisiin luokitella yleissopimuksen 24 artiklassa tarkoitetuksi väliaikaiseksi toimenpiteeksi tai turvaamistoimeksi.

25 Esitettyihin kysymyksiin on siis vastattava, että yleissopimuksen 24 artiklaa on tulkittava siten, että kyseisessä artiklassa tarkoitetun käsitteen "väliaikainen toimenpide tai turvaamistoimi" alaan ei kuulu toimenpide, jolla määrätään todistajan kuulemisesta, jotta mahdollistetaan se, että pyynnön esittäjä voi arvioida mahdollisen kanteen nostamisen tarkoituksenmukaisuutta, määrittää tällaisen kanteen perustan ja arvioida niiden perusteiden merkityksellisyyttä, jotka tässä yhteydessä voidaan esittää.

Oikeudenkäyntikulut

26 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivaltaa sekä tuomioiden täytäntöönpanoa yksityisoikeuden alalla koskevan 27 päivänä syyskuuta 1968 allekirjoitetun yleissopimuksen 24 artiklaa, sellaisena kuin yleissopimus on muutettuna Tanskan kuningaskunnan, Irlannin sekä Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistyneen kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 9 päivänä lokakuuta 1978 tehdyllä yleissopimuksella, Helleenien tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 25 päivänä lokakuuta 1982 tehdyllä yleissopimuksella, Espanjan kuningaskunnan ja Portugalin tasavallan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 26 päivänä toukokuuta 1989 tehdyllä yleissopimuksella ja Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä kyseiseen yleissopimukseen 29 päivänä marraskuuta 1996 tehdyllä yleissopimuksella, on tulkittava siten, että käsitteen "väliaikainen toimenpide tai turvaamistoimi" alaan ei kuulu toimenpide, jolla määrätään todistajan kuulemisesta siinä tarkoituksessa, että mahdollistetaan se, että pyynnön esittäjä voi arvioida mahdollisen kanteen nostamisen tarkoituksenmukaisuutta, määrittää tällaisen kanteen perustan ja arvioida niiden perusteiden merkityksellisyyttä, jotka tässä yhteydessä voidaan esittää.

Allekirjoitukset